

למקומות... היכון... גז!

ענת קליין, עו"ד
מנהלת מחלקת אנרגיה ותשתיות
גרוס, קלינהנדלר, חודק, הלוי, גרינברג ושות'

על קו הזינוק של משק האנרגיה נמצאים אצים חדורי מוטיביציה ומלאי ציפיה, חלקם גם עטורי מדליות. ואולם המירוץ שהובטח - ריצה למרחקים קצרים על קרקע מישורית - הופך פתע למירוץ משוכות ארוך ופתלתל. האצים המיוזעים אמנם יגיעו לבסוף לנקודת הסיום, אולם הם חבולים, שפופים וחסרי כוחות. נראה, כי על הפודיום של המסלול הזה, אין מנצחים. יש שורדים. משק האנרגיה נמצא בשנים האחרונות בתהליך מואץ של צמיחה ופיתוח. תוך שנים ספורות הפך הגז הטבעי למקור האנרגיה העיקרי והמועדף לשימוש בתעשייה ולייצור חשמל, לפני המשק משתנים לבלי היכר. ואולם חרף תמימות הדעים כי השינוי הוא חיובי, רצוי ואף הכרחי, המציאות אינה מסבירה פנים לאלה המבקשים להצטרף למירוץ האנרגיה.

יחד עם זאת, עם הזמן נראה כי המסלול שנכבש בסערה על ידי האצנים, מתחיל ללוש צורה, המשוכות מתנמכות, וחלק מהאצים מגיעים אל היעד עם חיוך שבע רצון. עוד רבה הדרך, עוד רבות המשימות, אולם נראה כי המירוץ הזה מתחיל (סוף סוף) לעלות על המסלול.

משוכה 2: משוכות של רשת החלוקה

פיתוח ופריסת רשתות החלוקה זוכה לעידוד רב ותמריצים שונים ממשרדי ממשלה. ואולם, ישנם עיכובים משמעותיים ביחס לקצב המתוכנן.

פריסת רשתות החלוקה מותנית בקבלת היתרים בפן התכנוני, ולעיתים כרוכה בהפקעת אדמות, ובמעבר בשטחים פרטיים וציבוריים. כל אלו דורשים את עיתותיהם, ועלולים להביא לעיכובים דרמטיים. לכן, מתווספות עלויות חיבור לתשתית החלוקה עבור "צרכן מרוחק" הנאמדות במיליוני שקלים. לכן, לקביעת המרחק המדויק השלכות רבות, בפרט כאשר הצרכן מצוי במרחק גבולי ביחס להגדרת "צרכן מרוחק".

עוד יש לתת את הדעת לכך שעל אף שצרכנים רבים מתכננים את צעדיהם בהתבסס על התעריף הידוע בעת קבלת ההחלטה, תעריפי החלוקה אינם קבועים ורישיון החלוקה מאפשר את עדכונם בכפוף לתנאים מוגדרים. נראה, כי רשות הגז הטבעי נוטה לפרש בהרחבה את התנאים לעדכון התעריפים, מה שעלול להוביל לייקור גורף של התעריפים המקוריים.

קושי נוסף, נוגע לקביעת המיקום המדויק של נקודת החיבור בין מתקני הצרכן לבין רשת החלוקה ולגמישות שחברות החלוקה מבקשות ביחס לכך. ככל שלא ניתן די משקל לצרכי הצרכן ולהתקשרויות נוספות שלו (למשל עם קבלן ההסבה), הוא עשוי לשאת בעלויות גבוהות, עקב שינוי במיקום הסופי

משוכה 1: "המושכים בחוטים"- רגולטורים ורגולציה

על הסדרת הרגולציה במשק האנרגיה אמונים משרדים ורשויות ממשלתיים רבים ושונים, אשר גדרי הסמכויות ביניהם אינם תמיד ברורים. מצב דברים זה מוביל, פעמים רבות, לחיכוכים ולחוסר הידברות בין הרגולטורים השונים, באופן שאף גורר הקפאה וחסיונות של מהלכים, הנדרשים במציאות הדינמית והמתפתחת במשק האנרגיה.

יתירה מכך, השיח הציבורי, שלעיתים מתנהל בסגנון פופוליסטי, משפיע על מקבלי החלטות ועל עיצוב הרגולציה. הרגולטורים המופקדים על פיתוח והסדרת הפעילות במשק האנרגיה תוך הבטחת אמינות, זמינות, איכות, יעילות ובטיחות - נכנעים, לא אחת, לשיח הציבורי-באופן המונע קבלת החלטות אסטרטגיות ארוכות טווח.

משוכה 3: קשיים במקטע הפנים מפעלי

חיבור התעשייה לגז טבעי מחייב גם קיומה של תשתית פנים מפעלית המתאימה לצריכת גז טבעי. אף מקטע זה נתקל בחבלי לידה הנלווים להתפתחות המואצת ולעיתים קרובות, התעשייה מקדימה את הרגולציה, אשר נאלצת, בדיעבד, להתאים את עצמה ולהדביק את הפערים.

דוגמא מרכזית הינה היבט הבטיחות, המוסדר, בין היתר, בדירקטיבה מפורטת ומחייבת (IGID) הכוללת הוראות פרוצדוראליות ומנגנוני פיקוח מרובים, אשר מקשים על קיומו של תהליך יעיל ונגיש. הדירקטיבה משתנה חדשות לבקרים, לעיתים ללא הודעה מפורשת, מבלי שהתקבלה התייחסות הציבור, ואף באופן רטרואקטיבי. לכך, מצטרפות הנחיות מחמירות של רשות הגז הטבעי, כדוגמת המסמך שפורסם לאחרונה (לשימוע) בדבר איסור השימוש בטכניקת קידוח אופקי, אלא במקרים חריגים.

אף בהיבט התכנון והבנייה קיימים חסמים ועיכובים במסגרת תהליך הרישוי שהינם תוצאה של שיקולים של הרשויות המקומיות שאינם בהכרח רלוונטיים.

קושי בולט נוסף מתייחס לרישוי של מתקני הקצה אצל הצרכן המחייב אישור מכון התקנים הישראלי. מעבר לאימוץ תקנים מחמירים, קבלת האישור מחייבת הצגת מסמכים ותעודות מיצרני ציוד הקצה הבינלאומיים, שאינם תמיד בנמצא, והתהליך כולו (לרבות העלות ולוחות הזמנים), לא ברור ומשתנה ממפעל למפעל.

משוכה 5: יצור חשמל בחצרים באמצעות מתקנים קטנים

לצד תחנות הכוח של חברת החשמל ותחנות כוח פרטיות גדולות, עתידים לקום גם מתקני ייצור פרטיים, קטנים, הממוקמים בסמוך לצרכן. מתקנים אלה ילכו ויתפסו מקום משמעותי יותר במשק החשמל הישראלי, בשל יתרונות רבים ומשמעותיים הגלומים בהם.

ואולם, על אף תרומתם המשמעותית למשק ורצון הממשלה והרשויות לקדם מתקנים אלה ולהפכם לחלק חשוב ואינהרנטי ממערך ייצור החשמל במדינה, קיימת אי ודאות ביחס לרגולציה אשר תחול בענף זה.

עד אשר תתגבש רגולציה ייעודית למתקנים הקטנים, קיים קושי בתכנון לטווח ארוך, העלול לפגוע באיתנותם הפיננסית של היזמים, הפועלים בענף ינוקא עתיר סיכון זה. לכך יש להוסיף כי קיים חוסר ודאות ביחס לאופן הטלת עלויות מערכתיות על המתקנים הקטנים (אם בכלל), עניין העלול להוביל לאיזון הכדאיות הכלכלית לפיתוחם ולהקמתם.

אף מינהל החשמל נדרש לקבוע מסמרות ביחס לעתידם של מתקנים אלה, אם בהיבט הגדרת שיעור הנצילות הנדרש, ואם ביחס להארכת תוקפה של 'חובת רכישה' שתחול על מנהל המערכת ביחס למתקני קוגנרציה.

בנוסף, גם תעריפי החשמל שיחולו על אפיקי חשמל

משוכה 4: רכישת גז טבעי

מאגר הגז הטבעי היחיד המספק כיום גז למשק הישראלי הינו מאגר "תמר", המחובר אל החוף בצינור בעל קיבולת מוגבלת, אשר נכון להיום נראה כי אינו יכול לספק את כל צרכי המשק הישראלי בשעות השיא. אמנם, החלטת מועצת הגז הטבעי מנובמבר 2012 הסדירה את השימוש בקיבולת הצינור, באופן שתינתן "הגנת ינוקא" לתעשייה המחוברת לתשתית החלוקה. ואולם, עד היום לא נבחנה האפשרות ליישם את ההחלטה בפועל, והשותפות במאגר "תמר" הודיעו כי בכונתן לכבד את ההסכמים שנחתמו, על אף שהודעתן אינה מתיישבת עם החלטת המועצה. לקראת קיץ 2015, כבר הודיעו השותפות במאגר "תמר" לחלק מלקוחותיהן, כי לא בהכרח יהיה באפשרותן לספק את כל הגז הטבעי בהתאם להסכמים שנחתמו, בשל בעיית הקיבולת בצינור.

בד בבד, מאגר הגז הטבעי "לווייתן" עודנו ממתין להכרעת הממונה על הגבלים עסקיים ביחס לעתידו, כאשר הרגולטורים השונים הבוחשים בקלחת זו, אינם בהכרח רואים עין בעין את התוצאה הנכספת. עד שתתקבל הכרעה סופית